

هنر هانیبال الخاص در خلال سال های زندگی او

17 مهر 1397

هانیبال الخاص به عنوان بزرگترین معلم طراحی در ایران تاکنون 5 اثر در 9 دور [جراج تهران شرکت داده است، اما خود الخاص و آثارش کمتر شناخته شده و فروش آثار الخاص در جراج های جهانی با اقبال خوبی مواجه نبوده است.

زندگی هانیبال الخاص داستان زندگی مهاجرانی است که جنگ و خودخواهی آنها را آواره شهرها و کشورهای همجوار کرده است، او متولد یک خانواده آشوری است و به دلیل شغل پدر از شهری به شهر دیگر در حرکت بود. او در سال 1309 در کرمانشاه متولد می شود و در روزهای نوجوانی در شهر اراک سرنوشتش به سمت وسوی نقاشی کشیده می شود و بازنشستگی پدر آنها را به سمت پایتخت می کشاند و در تهران هم [بچه های خود را به کلاس برادران پتگر می فرستد.

همین سالهاست که تب نقاشی قهوه خانه همه گیر می شود، الخاص که لرزش دست دارد و از جانب جعفر پتگر برای خطهای کج سرزنش می شود شیفت [این نوع نقاشی در قهوه خانه ها می گردد بعدتر در کارهای چند لتی همان شیو [محمد مدیر را در تابلوی کربلا تکرار می کند و می آموزد که یک بوم لزوما مخصوص یک فضای مجرد یا یک موضوع نیست بلکه همچون صحنه ای از یک زندگی می تواند به موضوعات گوناگون پردازد.

الخاص در تمام نیم قرنی که نقاشی می کرد دچار یک ساختار روایتی بود که وجوه نقاشی قهوه خانه تلقی می شد. از کلاس های پتگر که درآمد دچار نگاه عوام گرایانه به هستی بود و عوام ایدئولوگ می خواست ایدئولوژیک می اندیشد. هر جا و هر کجا که دیواری سفید بود سیاه می شد.

پرکاری از مهمترین توصیه های او بود و چون هرکسی که کار زیاد می کند، ناپخته های زیادی هم داشت تاکید را بر تسلط ترجیح می داد تاکید را تکرار می کرد و از تکرار، چیزهایی می ساخت مکرر.

پس از پنجاه سال آموزش طراحی به علت لرزش دست نمی توانست انگشتان یک دست را ترسیم کند و خط را کج می کشید، اگر که این همه سماجت و شهامت در او نبود آن دست های لرزان هیچ نمی توانست نقاشی کند. در سرتاسر عمر این لرزش

دست را شاگردان او تکنیکی از او دانستند.

تقریباً به جز سال‌های سفر هر ساله در ایران نمایشگاه برگزار می‌کرد اما هیچ کتابی کاتالوگی از آثار او تا هنوز در دسترس نیست، اوایل دهه 30، در حالی که 21 سال دارد به آمریکا می‌رود و در نیویورک در شرایطی که می‌بایست تحت تأثیر جکسون پولاک قرار بگیرد، شیفته ریورا شد و هشت سال بعد که به ایران بازگشت دیگر هنرمندان مدرن او را تنهایی در یک بن‌بست نمی‌دیدند مناره بود، مسجد بود، راه بود، فرهنگ شده بود.

سپس هانیبال به هنرستان تجسمی پسران می‌رود و تعلیم می‌دهد و حین تعلیم جایی برای عرضه آثارش نیست گالری گیلگمش را در سال 1340 به قصد نمایش آثار خود و دوستان جوان تاسیس می‌کند که سفر مجدد به آمریکا در سال 1342 منجر به تعطیلی این گالری می‌شود شش سال زندگی در این کشور او را به انداز کافی از فضای تهران و هنر جدید ایران دور کرده است.

در سال 1348 به سفارش میرفندرسکی به دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران دعوت می‌شود و با همسر آمریکایی خود به ایران می‌آید از همین سال وجه معلمی او بر وجه نقاشی و طراحی غلبه می‌کند آن فضاهای مذهبی جای خود را به چهره شاعران در بوم‌ها داده است.

چندماه پس از بازگشت با تشکیل یک نمایشگاه در گالری سیحون در سال 1349 هانیبال الخاص جدید را معرفی می‌کند این نمایشگاه مربوط به تصویرسازی از جک‌های زشت بود. پس از این نمایشگاه او به کلی تغییر کرد. حرف‌هایش صریح و بی‌پروا و نقد‌هایش مستقیم و بدون ملاحظه بود. اوج این مساله مربوط به زمانی است که در روزنامه کیهان نقد می‌نوشت و شخصیت او برای کسانی که جلال‌آل‌احمد را دیده‌اند هانیبال یادآور جلال بوده است. هانیبال همچون جلال‌آل‌احمد تعهد را واکاوی در خویشتن می‌دانست. در دهه 50 است که تکنیک او گروهی را روان راه او کرد. اکسپرسیونیسم را با سوررئالیسم و کوبیسم قاطی می‌کرد و این هرچند شاگال را به یاد می‌آورد اما سبک خاص الخاصیسم نیز بود.

تمام شاگردان او در دهه 50 نقاشان متعهد دهه 60 شده‌اند اما این دهه دیگر خود او در ایران نبود ولی هنوز تأثیر او در ایران به جای مانده بود.

بعد از انقلاب مهدی چمران به‌عنوان رئیس دانشکده هنر تهران، که او را در فضای حکومت پیشین می‌دید وی را از آموزش‌گری برکنار کرد. هانیبال در سال 59 به قصد یک سفر همیشگی ایران را ترک کرد، اما صدای او در اینجا بود و در آنجا صدایی نبود یا اگر بود کوچک بود، دوازده سال در آمریکا ماند و در سال 1371 که شاگردانی از او در سمت‌هایی در دولت و مکتب یافته بودند او را به تهران دعوت می‌کنند. به دانشگاه آزاد هنر برای تدریس دعوت می‌شود، کارگاه شخصی دایر می‌کند و از نظر خود بدترین شاگردان دوران زندگی‌اش را پرورش می‌دهد یعنی کسانی که پیش او شاگردی می‌کنند اما پیش او را ادامه نمی‌دهند. او حالا پخته‌ترین معلم طراحی ایران است.

از سال 1370 تا چهارسال بعد استاد هنرهای تجسمی در دانشگاه آزاد اسلامی تهران است. اما در سال 1375 بازهم بار سفر می‌بندد و به وطن خود می‌رود از این سال به بعد به‌طور نامنظم در ایران و آمریکا است لحن او در مطبوعات به آرامش رسیده اما در میان شاگردان همان منتقد همیشگی است. او سی و پنج سال تدریس کرد و نخستین کلاس طراحی به مفهوم مدرن را در ایران او به‌وجود آورد.

هانیبال الخاص در تاریخ هنر ایران گویی اثری ندارد اما اثر گذاشته است اغراق‌های مذهبی او بعدتر نزد شاگردانی به چاپلوسی و تملق ختم شد که اسطوره‌ها را ناقص‌الخلقه کرد اما طراحی او یک نوع عمل نقاشانه را به‌وجود آورد که نمونه‌ای از اعلای آن کارهای رحیم نازفر و یعقوب عمامه‌پیچ است. به علت لرزش دست طرح را تند و تیز و مختصر می‌زد این عمل در مسعود سعدالدین ارتقا یافت استعداد‌های درخشانی چون واهیک هارطونیان کشف کرد.

هانیبال الخاص متناقض‌ترین شاگردان را در نقاشی ایران پرورش داد، هنرمندان مختلفی چون کاظم چلیپا، حسین خسروجردی، حبیب صادقی نیز طیفی از شاگردان او تلقی می‌شوند. شاگردانی نیز زیر علم او بودند و با او نبودند منوچهر صفرزاده، بهرام دبیری و حسین رسائل. او چند روز پس از هشتادسالگی در همان کشوری که روی دیوار سفارتش در تهران شعار نوشته بود به درد سرطان درگذشت.

هانیبال در تمام طول عمرش به سرنوشت انسان‌ها اهمیت ویژه‌ای می‌داد، حضور انسان در آثار او نیز و رنگ‌های شفاف و ناب

همگی نمایانگر عشق او به انسان‌ها و دل‌نگرانش نسبت به سرنوشت بشر می‌باشد و درمورد آن در کتابش به تفسیر توضیح داده است.

هاننیال الخاص جزو افرادی است که تأثیر بسیاری بر هنر نقاشی ایران و همینطور هنر انقلاب ایران گذاشته است. بسیاری از استادان نقاش امروزی شاگردان بی‌واسطه یا با واسطه او هستند. او با ادبیات و فرهنگ بومی خود آشنا بود و آثارش برگرفته از این بهره‌های فرهنگی و بومی بود.

اثر هاننیال الخاص در چهارمین حراج تهران در خرداد 94 به قیمت 95 میلیون تومان

هنر دوران معاصر و پس از انقلاب نیز بهره زیادی از او و شاگردانش برده است. چرا که به دلیل نوع نگاه اجتماعی هاننیال الخاص در نقاشی بسیاری از نقاشان انقلابی ما نیز که از شاگردان او بوده‌اند متأثر از او کار کرده‌اند، از این جهت سهم هاننیال در هنر ایران خصوصا در دهه 60 بسیار پررنگ است.

الخاص نه تنها یک نقاش بلکه یک نظریه‌پرداز در زمینه نقاشی و شارح تئوریک آثار خویش است کاری که کمتر هنرمندان فرمالیسم دربار توضیح و تفسیر آثار خود انجام می‌دهند. الخاص چهار پرطرفتی است که در زمینه ادبیات هم فعال بوده، گذشته او پیشینه‌ای پرمایه از آموزش و آموزگاری هنر دارد. تعداد بسیاری از هنرمندان معاصر، دوره‌های کوتاه و بلندی را به شاگردی او گذرانده‌اند و از او تأثیر گرفته‌اند گرچه تعدادی از آنها بعدها مسیری متفاوت را در پیش گرفتند.

او تابلوها را برای تزئین دیوار خانه‌ها خلق نمی‌کند و سعی در ارتباط برقرارکردن با مخاطب را که از اهداف هنر اجتماعی است، دارد.

او هنر را برای مردم می‌خواهد. از این رو همواره از هنر فیگوراتیو و محتوا دور نمی‌شود و تابلوهایش بدون عنوان یا بدون موضوع نیست. از این رو به برخی هنرمندان مدرن ایرانی به علت نداشتن اندیشه (موضوع) انتقاد می‌کند. او معتقد است نباید اندیشه و هنر را از یکدیگر جدا کرد و این باور را نادرست می‌داند که هر نوع خدمت به اندیشه، خیانت به فرم و هنر است. چراکه هرگز هنر و جامعه را جدا از هم نمی‌بیند.

الخاص سبک‌های امپرسیونیسم، کلاسیسم و رمانتیسم را که بیشتر به زیبایی و فرم اهمیت می‌دهند و محتوا در این سبک‌ها را که کم‌رنگ‌تر و کم‌اهمیت‌تر است، از لحاظی ناقص می‌داند. از این رو معتقد است آنها فقط سهمی از هنر را بیان کرده‌اند.

او معتقد است در طول تاریخ گاهی فرم بر محتوا و گاه محتوا بر فرم می‌چربد، برای مثال امپرسیونیسم و کوبیسم گرایش به فرم دارد و اکسپرسیونیسم و سوررئالیسم گرایش به محتوا و باور دارد که هر کدام از آنها در مورد فرم و محتوا به افراط کشیده شده‌اند، او آرزو می‌کند که بشر آنقدر عاقل شود که به اصل موضوع پردازند و تعادل ایجاد کند و متوجه شود فرم و محتوا دشمن هم نیستند بلکه هر کدام سهمی از زندگی هنری را دارند.

اثر هاننیال الخاص در پنجمین حراج تهران در خرداد 95 به قیمت چکش خوردن 120 میلیون تومان

او به پیوند بین شعر و هنرهای دیگر ایمان دارد. به‌خصوص در فرهنگ ایرانیان آن را بیش از هر جای دیگر می‌بیند. از طرفی از نظر او هنرمند باید در جریانات اجتماعی و سیاسی روز قرار بگیرد و آن را در هنرش نمایان سازد. تا آنجا که می‌گوید: من بارها گفته‌ام که یک نقاش می‌تواند بهترین مورخ زمان خود باشد. چنین کسی باید خیلی چیزها را ببیند و بشناسد.

توجه به محتوا باعث شده که الخاص همواره مورد انتقاد قرار بگیرد و او را دور از نگرش‌های جدید بدانند. او در مقابل ادعا می‌کند که از ایسم‌های جدید مانند کوبیسم و حتی فرم‌های انتزاعی برای بیان محتوای خود بهره می‌گیرد. اما تا جایی که در خدمت محتوا باشد، به عبارت دیگر فرم را برای فرم نمی‌خواهد بلکه فرم را برای بیان بهتر یک محتوی به کار می‌گیرد.

الخاص محتوای را از هنر معاصر ایران نمی‌پسندد. او فرم‌گرایی را نتیجه تدریس اساتید امروز در دانشگاه‌ها می‌داند و آن را نگران‌کننده می‌داند.

او ثابت کرده است نقاشی می‌تواند کاربردی و سلاح کارآمدی باشد. او با نقاشی خود روی دیوار سفارت آمریکا در اوایل انقلاب حرمت تازه‌ای برای این هنر ایجاد کرد. اگر نه شاید نقاشی هم مانند شطرنج برای چند سالی ممنوع می‌شد. همچنین با این کار که به کمک امیر ضرغام انجام داد می‌خواست نقاشی را از انحصار گالری‌ها خارج کند و از طریق خلق آثار روی دیوارهای اماکن

عمومی و دولتی، آن را به میان مردم بیاورد. از این رو برای نقاشی دیواری ارزش خاصی فائل بود.

او به طور شفاف معیارهای کلی‌اش را برای شناخت هنر خوب ارائه می‌دهد. اول از همه اثری که در آن مهارت به کار رفته باشد یعنی که کسی نتواند از آن تقلید کند.

دوم اگر چیزی از آن کم شود یا به آن اضافه شود، آن اثر لطمه ببیند. به این طریق از نقاشی‌هایی که به شکل تقلید سطحی از آثار مینیمال و یا آبستره‌های غربی برخی از هنرجویان را مورد انتقاد قرار می‌دهد.

معیار سوم را در سودمندی اثر می‌بیند. مساله‌ای که همواره در حرف و عمل به آن اشاره دارد. او معتقدست اثر آنقدر باید تاثیرگذاری باشد که بیننده به وجد بیاید و در ضمن با افکار انسان‌های دیگر سنخیت داشته باشد.

اولین اثر حضور یافته هانیبال الخاص در اولین حراج تهران چکش خورده به قیمت 46 میلیون تومان

در دوران انقلاب الخاص یکی از شاخص‌ترین استادان نقاشی در ایران بوده که برخلاف نقاشان معاصرش که اکثراً رو به فرمالیسم آورده و مجذوب نوآوری در نقاشی شده بودند، او تأکید بر رئالیسم و نقاشی فیگوراتیو داشت. در آن دوران تاریخ‌ساز رئالیسم می‌توانست جوابگوی نیاز جامعه انقلابی ایران باشد و او با تعلیمات خود توانست نسل جدید انقلابی را برای خلق آثاری که با هم مردم بتواند ارتباط برقرار کند، تربیت کند.

او در زمین تدریس اعتقاداتی دارد که همواره بر آنها پایبند است. از جمله ریشه‌داشتن در سنت‌ها یعنی آموختن طراحی و نقاشی آکادمیک که آن را پایه و اساس محکمی می‌داند و هر هنرجویی می‌بایستی ابتدا با آن آشنا شود.

او می‌گوید: "به آنها گفتم کارهای آکادمیک را تا اندازه لازم یاد بگیرید. به تکنیک ناتورالیستی برسید، وقتی توانایی‌های تکنیکی و سنتی داشته باشید به شخصیت واقعی خود می‌رسید، آنگاه می‌توانید به هر ایسمی که می‌خواهید برسید."

او مطرح کردن آخرین ایسم‌ها در ابتدای تدریس را خطا می‌داند و اعتقاد دارد هنرجو پس از پرکاری خودش به آنها خواهد رسید. شناخت گذشته را واجب می‌داند و آن را وسیله‌ای می‌بیند تا انسان امروز خودش را بشناسد.

از آنجا که الخاص به پرکاری اعتقاد دارد معتقد است که شاگردانش به این واسطه شبیه او نخواهند شد و همان‌طور که اشاره شد به شیوه شخصی خواهند رسید.

بشیر نظری از شاگردان الخاص درباره آموزش او می‌گوید:

مبنای کلاس بر پرکاری است، آقای الخاص به هنرجویان یادآوری می‌کنند که اگر می‌خواهید یک نقاش حرفه‌ای باشید هیچ راهی نیست جز اینکه پرکار باشید به دلیل اهمیتی که به پرکاری می‌دهند اسم گروه کلاس را گروه کار، کار و کار گذاشته‌اند.

از راهنمایی‌ها و نصیحتی که به جوانان هنرجو می‌دهد طراحی از دست است. همواره این جملات را در کلاس‌هایش تکرار می‌کند: «تا می‌توانید دست بکشید. یا از دست کشیدن دست نکشید. آن را بهترین برای هنرآموزان می‌داند. در مورد نحوه کشیدن دست و اینکه هر انگشت چگونه قرار گرفته و اینکه نسبت به کف دست چه حالتی دارد و... توضیح می‌دهد. همچنین در مورد فیگور اغراق‌هایی را که می‌توان در آن انجام داد اشاره می‌کند. همان‌طور که گفته شد الخاص طراحی کلاسیک را بسیار مهم می‌داند.

هانیبال الخاص تاکنون 5 اثر در 9 دور حراج تهران شرکت داده است، اما متأسفانه خود الخاص و آثارش کمتر شناخته شده و فروش آثارش در عرصه جهانی با اقبال خوبی مواجه نبوده و تنها در حراج‌های داخل ایران توانسته است حضور یابد.

گراتترین اثر او در دی ماه سال گذشته در هشتمین دور حراج تهران با قیمتی برابر با 140 میلیون تومان به فروش رسید، تابلویی که تمام خصیصه‌های آثار هانیبال را در خود داشت، هنرمند در آن تلاش داشته روایت مذهبی زندگی مسیح و مصلوب شدن او را در قالبی نو مجسم کند. تابلوی او به دو بخش مساوی تقسیم شده در بالای تابلو یک زن و مرد، درختی را به صورت نمادین در دست دارند که زن با اطمینان درخت را محکم در دستش فشرده و مرد با شک هنوز مردد است که درخت را در دست بگیرد یا خیر! که نمادی از وسوسه آغازین در دل حوا و فریفتن آدم است که در انجیل نیز آمده است؛ او به این ترتیب گناه نخستین آدم و حوا را به صورت کاملاً نمادین به تصویر درمی‌آورد. در نیمه پایین تابلو نیز مسیح در میان مردمی اندوهگین

از دردی که ناشی از گناه نخسین آنها و همیشه همراه با آنها را نشان داده است. در تصویر بالا چهره‌های همگرا نشان از عشقی خودمحور دارند و در پایین صورت‌هایی که نگاه را به بیرون از کادر می‌کشانند تمثیلی از عشق به دیگری و اوج انسانیت دارد.

تابلوی فوق با برآورد اولیه 60 تا 80 میلیون تومان، به قیمت 140 میلیون تومان و با رشدی برابر 133 درصدی به فروش رسید که گران‌ترین اثر هانیبال در حراج تهران رقم خورده است. دو اثر دیگر او با نرخ رشدی بیش از 100 درصد با قیمت‌های 120 میلیون تومان در حراج پنجم و در خرداد 95 همچنین با قیمت 46 میلیون تومان در اولین حراج تهران در خرداد 92 چکش خورد. دومین اثر او با رشد 130 درصدی مربوط به حراج اول و برآورد اولیه‌ای با قیمت 22 میلیون، با قیمت 46 میلیون چکش خورد.

ریز قیمت‌های کمینه و بیشینه و چکش خوردن او را در نمودار زیر صورت مجزا می‌بینید:

در آخرین اثر ارائه شده هانیبال الخاص در نهمین دور حراج تهران که انتظار می‌رفت رشد بالایی را چون دوره‌های پیشین داشته باشد به دلیل وجود سوراخ‌هایی در چند نقطه از تابلو که از طرف حراج تهران از پیسش اعلام شده بود، فروش موفقی چون سال‌های گذشته در پی نداشت که البته انتظار این افت نیز به دلیل آسیب‌هایی که به تابلو وارد شده بود، می‌رفت. اگر از فروش این اثر در نهمین دور حراج چشم‌پوشی کنیم هم آثار هانیبال با رشدی بیش از 90 درصد نسبت به قیمت پایه چکش خورده‌اند و نشان از مخاطبین بالای هنر او و اشتیاق سرمایه‌گذاران هنر هانیبال به خرید آثار اوست.

اثر هانیبال الخاص در نهمین دور حراج تهران

گاه‌شمار زندگی هنری هانیبال الخاص:

تالیف، ترجمه، تصویرسازی و نوار شعر فارسی:

10 داستان کوتاه (منتشر شده در روزنامه‌ها و مجلات)

مجموعه 5 جلدی برای مدارس تکنیکی ایران شامل طراحی نقاشی، تاریخ، هنر و مجسمه‌سازی

ترجمه بیوگرافی آلفارو سیکروس (نقاشی مکزکی)

ترجمه 100 شعر از کارل سندبرگ

نوار اشعار انتخاب شده از نیمابوشیح

ترجمه اشعار قومی آشوری

تالیف اشعار قومی آشوری

ترجمه‌های اشعار فارسی با همکاری برایان برگلانه

تصویرسازی بیش از 20 جلد برای مجموعه‌های منتشر شده

تصویرسازی بی‌پرده با آفتاب

1327- شرکت در نمایشگاه خانج ووکس- تهران

1332-1337- نمایشگاهی با شاگردانش در انستیتوی هنر شیکاگو

1335- لیسانس هنرهای تجسمی از انستیتوی هنر شیکاگو- ایلینوی

- 1337- فوق‌لیسانس هنرهای تجسمی از انستیتوی هنر شیکاگو- ایلینوی
- 1337- نمایشگاه سالانه شیکاگو- شیکاگو، ایلینوی
- 1338- نمایشگاه انفرادی در انجمن ایران و آمریکا
- 1338- تاسیس گالری گیل‌گمش، اولین گالری هنر مدرن در تهران
- 1339- نمایشگاه انفرادی در گالری رضا عباسی- تهران
- 1339- شرکت در بینال تهران
- 1340-1341- نمایشگاه‌های انفرادی در گالری گیل‌گمش- تهران
- 1338-1342- معلم هنرستان عالی پسران
- 1341- نمایشگاه انفرادی در گالری ژازه- تهران
- 1341- شرکت در بینال تهران
- 1342- نمایشگاه انفرادی در کالج وبستر- سنت لوئیس- میسوری
- 1342-1348- پروفیسور دپارتمان هنرهای تجسمی کالج مونتسلو- آلتون، ایلینوی
- 1343- نمایشگاه انفرادی در دوستانی از خاورمیانه- واشنگتن دی سی
- 1343-1347- شرکت در نمایش سالانه کالج مونتسلو- آلتون، ایلینوی
- 1347-1348- رئیس دپارتمان هنرهای تجسمی کالج مونتسلو- آلتون، ایلینوی
- 1348-1359- استاد دانشگاه تهران، دانشکده هنرهای زیبا- تهران
- 1349- نمایشگاه انفرادی در گالری سیحون- تهران
- 1350-1351- نمایشگاه‌های انفرادی در گالری هنر تهران- ایران
- 1352- نمایشگاه انفرادی در گالری قنبریز- گالری تهران
- 1352-1354- نقد هنری در روزنامه کیهان- تهران
- 1353-1354- نمایشگاه انفرادی در گالری شیخ- تهران
- 1353-1354- نمایشگاه انفرادی در گالری شیخ (طراحی و نقاشیدر حضور تماشاچیان)- تهران
- 1358- نمایشگاه گروهی دانشگاه تهران- تهران
- 1358- نمایشگاه گروهی حسینیه ارشاد- تهران
- 1358- نمایشگاه انفرادی انجمن آشوری‌های تهران
- 1359- شرکت در نمایشگاه موزل هنرهای معاصر- تهران
- 1359-1361- تدریس خصوصی هنر و مکتب‌شناسی هنر در تهران و دانشگاه برکلی، دانشگاه یو-سی-ال-ای (کالیفرنیا)
- 1359-1364- نمایشگاه‌های خصوصی- تهران

- 1364- نمایشگاه خصوصی قرن بیستم، 15 قطعه تابلو 3*29 متر تاریخ قوم آشور- تهران
- 1365- نمایشگاه انفرادی انجمن آشوری‌های آمریکا- برکلی، کالیفرنیا
- 1366- نمایشگاه انفرادی در گالری حوریان- اوکلند، کالیفرنیا
- 1367- نمایشگاه انفرادی در گالری حوریان- سانفرانسیسکو، کالیفرنیا
- 1369- نمایشگاه انفرادی در کتابخانه آشور بانی‌پال- شیکاگو، ایلینوی
- 1370- نمایشگاه انفرادی در دانشگاه لایولا- شیکاگو، ایلینوی
- 1371- نمایشگاه انفرادی در گالری سیحون- تهران
- 1372- نمایشگاه دونفره با نیلوفر قادری نژاد در گالری افرند- تهران
- 1374- شرکت در بینال موزه هنرهای معاصر- تهران
- 1375- شرکت در نمایشگاه گالری آریا- تهران
- 1371-1378- استاد هنرهای تجسمی در دانشگاه آزاد اسلامی- تهران
- 1372- نمایشگاه انفرادی در گالری افرند- تهران
- 1373- نمایشگاه انفرادی در گالری افرند- تهران
- 1373- نقد هنری در روزنامه همشهری و غیره
- 1374- نمایشگاه انفرادی در نمایش خصوصی 100 عدد آبرنگ (تقدیم به حقوق زنان)
- 1375- نمایشگاه انفرادی در کالج پامونا- لوس آنجلس، کالیفرنیا
- 1375- نمایشگاه انفرادی زیگورات‌های عشق- سن خوزه، کالیفرنیا
- 1375- نمایشگاه انفرادی انجمن آشوری‌های لوس‌انجمن (بزرگداشت 50 سال نقاشی)- لوس‌انجلس
- 1376- نمایشگاه انفرادی موزه آزادی تهران (نگاهی به 50 سال نقاشی)- تهران
- 1376- عضویت در هیئت ژوری بینال نقاشی موزن هنرهای معاصر تهران
- 1377- نمایشگاه انفرادی در کلوب ادبی بیت ناهرین- ملبورن، استرالیا
- 1377- نمایشگاه انفرادی در کلوب ادبی گیل‌کمش- سیدنی، استرالیا
- 1377- شرکت در نمایشگاه گالری افرند (همراه با شاگردانش)- تهران
- 1378- نمایشگاه انفرادی گالری الهه (50 سال نقاشی از نیما پدر شعر نو ایران)- تهران
- 1378- نمایشگاه انفرادی گالری بامداد (50 سال نقاشی)- تهران
- 1378- شرکت در نمایشگاه گالری الهه (همراه با شاگردانش)- تهران
- 1378- عضویت در هیئت ژوری بینال طراحی موزه هنرهای معاصر تهران
- 1379- نمایشگاه انفرادی گالری الهه (50 سال نقاشی از نیما پدر شعر نو ایران)- تهران

- 1379- نمایشگاه انفرادی در موزه جانیک- اینچت، هلند
- 1379- نمایشگاه انفرادی در کالج ولکس هاشکول- آلمان
- 1379- سخنرانی در موزن هنر، دانشگاه کلن- آلمان
- 1379- نمایشگاه انفرادی در هانوور- آلمان
- 1379- نمایشگاه انفرادی در ویزبادن- آلمان
- 1379- نمایشگاه انفرادی زیگورات‌های عشق (مجموعه)
- 1380- نمایشگاه انفرادی تقدیم به پدر شعر معاصر ایران (نیما)، شعر
- 1381- نمایشگاه انفرادی گالری الهه (نمایشگاه فروغ، شاعر)- تهران
- 1381- نمایشگاه انفرادی گالری الهه (نمایشگاه شاملو، شاعر)- تهران
- 1382- نمایشگاه انفرادی گالری الهه (نمایشگاه مجسمه تقدیم به منطوق‌الصیر عطار)- تهران
- 1383- مصور کردن ترجمه غزلیات حافظ
- 1390- نمایشگاه انفرادی نمایشگاه انفرادی خان هنرمندان (نمایشگاه هشتادمین سال تولد)- تهران